

3. Hayek F.A. 1963: Wirtschaft Wissenschaft und Politik, Freiburger Universitätsreden, Neue Folge – Heft 34, Freiburg in Breisgau: Hans Ferdinand Schulz Verlag. S. 27.

4. Hayek F.A. Individualismus und wirtschaftliche Ordnung, Erlenbach-Eürich, Eugen Rentsch Verlag, 1952. S. 344.

5. Röpke W. Intenationale Ordnung – Heute, 2.Auflage, EUGEN RENTSCH VERLAG, 1954. S. 360.

6. Watrin Christian 2000: "Staatsaufgaben: Die Sicht Walter Euckens und Freidrich A. von Hayeks," in B. Külп and V. Venberg, Hg., Freiheit und wettbewerbliche Ordnung – Gedankenband zur Erinnerung an Walter Eucken, Freiburg, Berlin, München: Haufe, S. 624.

УДК 330.322 *Аспірт. О.Р. Балабан¹ – Тернопільський ДТУ ім. Івана Пулюя* **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Розглянуто основні тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні, охарактеризовано головну мету та шляхи державного регулювання інноваційної політики, запропоновано нові аспекти вдосконалення інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновація, інноваційна політика, інноваційна діяльність.

Doctorate O.R. Balaban – Ternopil STU named after Ivan Pul'uj

State regulation of innovational activity

The basic tendencies of innovational activity development in Ukraine are considered, the main objective and ways of state regulation of an innovational politics are characterized, new aspects of innovational activity improvement are offered.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative policy.

Вступ. Світова економіка початку ХХІ ст. характеризується кардинальними змінами у визначенні напрямів економічного прогресу. Основні акценти сьогодні переміщуються на завдання прискореного інноваційного розвитку, переходу до стратегії економіки, що базується на знаннях. В її основі лежать інтелектуальний капітал, наука, процеси трансферу результатів творчої діяльності у виробництво. У Посланні Президента України до Верховної Ради України "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки" підкреслюється, що "стимулювання науково-технологічного розвитку, реалізація структурно-інноваційної стратегії повинна стати однією з визначальних цілей уряду, Верховної Ради, органів виконавчої і представницької влади на місцях", а також, що "державна може стати безпосереднім провідником інноваційного розвитку, замовником і організатором досліджень і розробок на найбільш сучасних напрямках науково-технічного прогресу" [1]. Отже, пріоритет переходу вітчизняної економіки на шлях інноваційних перетворень та активна роль держави у цьому процесі визначені на найвищому державному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційної політики привертають до себе дедалі більшу увагу науковців, політиків, представників бізнесових структур. У цьому напрямі плідно працюють такі українські вчені як В. Александрова, Ю. Бажал, М. Гаман, А. Гальчинський, О. Лапко, І. Новікова, В. Рижов, В. Хаустов, Т. Панфілова та багато ін. Мож-

¹ Наук. керівник: проф. В.Я. Мартиненко, д-р техн. наук – Тернопільський державний технічний університет ім. Івана Пулюя

на стверджувати, що в цілому сформувалася досить цілісна система наукових поглядів щодо проблем державного регулювання інноваційної політики. Аналіз публікацій свідчить, що невирішеними залишаються питання втілення цих вірних концептуальних положень у практику державного управління – основною перешкодою виступає незавершеність політичного реформування державного устрою, відсутність єдності дій між усіма гілками законодавчої та виконавчої влади.

Постановка завдання. Без підтримки з боку держави вітчизняного виробника при реалізації ним інноваційних проектів переведення економіки на інноваційний шлях є нереальним. Саме держава повинна створювати умови для існування та постійного розширення інноваційної діяльності шляхом зменшення ставок оподаткування інноваційної продукції і прямої фінансової підтримки інноваційної діяльності та іншими шляхами. З огляду на це, метою статті є дослідження шляхів державного регулювання та визначення пріоритетних напрямів державної підтримки інноваційної діяльності.

Мета державного регулювання на кожному історичному етапі розвитку економіки залежить від багатьох обставин і, у першу чергу, від ступеня загального розвитку економіки. Класичний набір цілей державного регулювання економічно розвинутих країн передбачає такі складові [2]: економічне зростання; повну зайнятість; економічну ефективність; стабільний рівень цін; економічну свободу; справедливий розподіл доходів; економічну забезпеченість; збалансованість зовнішньоекономічних відносин.

Згідно зі Законом України "Про інноваційну діяльність" [3], головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентноздатної продукції.

Закон також зазначає, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального та місцевого рівнів;
- формування й реалізації державних, галузевих, регіональних та місцевих програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

За статистикою [4], 12,7 % підприємств України у 2003 р. впроваджували інновації. Понад 40 % з них створювали та впроваджували нові чи значно удосконалені процеси, кожне четверте підприємство придбало та впровадило нові засоби механізації виробництва, майже кожне дев'яте – нові технології [5]. Протягом 2003 р. було впроваджено 1482 нових технологічних процесів проти 1142 у 2002 р., освоєно 710 нових видів техніки (проти 520 у 2002 р.).

Однак до справжнього інноваційного "перезброєння" вітчизняної економіки ще далеко. Адже обсяг інноваційної продукції у 2003 р. становив усього 5,1 % від загального обсягу промислової продукції. За даними Держ-

комстату України, наукомісткість промислового виробництва України не перевищує 0,3 %, що у 10-20 разів менше загальноприйнятого світового рівня. Сьогодні понад 90 % продукції, що виробляється, не має відповідного науково-технологічного забезпечення, а на світовому ринку високотехнологічної продукції частка вітчизняної продукції становить лише 0,1 % (проти 36 %, які мають США). У розвинутих країнах питома вага інноваційно активних підприємств знаходиться в межах 60-70 %, а в Україні цей показник скоротився удвічі: з 26 % у 1994 році до 12,7 % у 2003.

В Україні вже зроблено певні кроки для створення національної інноваційної системи: прийнято Закон "Про інноваційну діяльність", є законодавчі передумови для функціонування ринку венчурного капіталу, створюється мережа інноваційних структур. Серед останніх документів значним досягненням стало прийняття Верховною Радою України Закону України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" (№433-IV від 16 січня 2003 р.), в якому сформульовано правові, економічні й організаційні основи формування і реалізації пріоритетних напрямків у країні. Сучасний ринок інноваційної продукції формується в умовах, коли вже існуюче законодавство у сфері інноваційної діяльності могло б повною мірою сприяти розвитку згаданої сфери за умови введення його у дію. Однак найважливіші позиції затвердженого досі не функціонують, що стримує розвиток інновацій. Одним із головних чинників, спрямованих на підвищення рівня інноваційності економіки, мало б стати, відповідно до Закону України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" [6], запровадження державного замовлення на інноваційну продукцію, проте Державним бюджетом України на 2004 р. виділення коштів на ці цілі передбачено не було.

В умовах недостатнього бюджетного фінансування науково-технічної сфери зростає необхідність реалізації позабюджетного стимулювання науково-технічного прогресу. Так, ефективною схемою фінансування інноваційної діяльності могла б стати мережа спеціалізованих державних небанківських фінансово-кредитних установ у різних галузях економіки й окремих регіонах для кредитування інноваційних проєктів [7].

Активізації процесу сприяло б створення венчурних фондів на основі інвестицій недержавних інвесторів (приватних підприємств, громадських організацій). Законодавчі умови для функціонування в Україні ринку венчурного капіталу вже існують (зокрема, норми діяльності венчурних фондів встановлені Законом України "Про інститути спільного інвестування"). Головна проблема, яку необхідно подолати на шляху розвитку венчурного бізнесу, – обмеженість фінансових ресурсів українських суб'єктів господарювання для вкладання їх у високоризиковані проєкти. Особливого значення тут має набутти стимулювання малого інноваційного підприємництва як провідника інноваційного продукту від науково-технічного винаходу до масового виробництва. Саме тут важливою є така роль держави: вона має виступити ініціатором створення венчурних фондів, взяти безпосередню участь у формуванні венчурного капіталу і, головне, організувати надійний контроль за їх діяльністю з метою запобігання різного роду махінаціям. Держава може не тільки прямо

надавати кошти, а й страхувати інноваційні ризики. За умови гарантій з боку держави співзасновниками венчурних фондів більш охоче можуть ставати недержавні фінансові структури [8].

Стимулюванню інноваційної діяльності має сприяти й комерціалізація науково-технічних досліджень та розробок. Процес комерціалізації науково-технічної сфери неможливо реалізувати за відсутністю механізму трансферу технологій.

Позитивний досвід багатьох країн свідчить про перспективність для широкого й ефективного впровадження новітніх технологій, комерційної реалізації інновацій, створених внаслідок наукових досліджень і розробок, функціонування мережі таких інноваційних структур як технологічні парки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори. На даний час головним дієвим механізмом реалізації інноваційної моделі розвитку економіки України є система технологічних парків, які діють на підставі Закону України "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків". Здійснюючи концентрацію наукових, виробничих та фінансових ресурсів, технопарки забезпечують впровадження у виробництво наукомістких розробок, високих технологій, створення конкурентоспроможної на світових ринках продукції. У світі нині функціонують понад 500 технопаркових структур, у США їх налічується більше 160, в Японії – близько 50, Китаї – понад 50. На сьогодні в Україні 8 діючих технологічних парків. Вони виконують 66 проектів, з яких 59 – інноваційних і 7 інвестиційних. Та поряд із тим технопарки України ще не стали регіональними центрами розвитку інноваційної діяльності. Шість із них зареєстровані у Києві, по одному – у Харкові та Донецьку. Більшість технопарків не виконують функцій сприяння створення підприємницьких інноваційних структур ринкового типу. Лише при технопарку "Інститут монокристалів" працює інкубатор "Харківські технології". У рамках цього співробітництва інкубатор проводить регулярні учбово-методичні семінари, видає методичні посібники для виконання проектів, розробляє бізнес-плани інноваційних проектів, в окремих випадках фінансує початкову стадію реалізації проектів.

В Україні налічується 64 бізнес-інкубатори та 4 центри інновацій і трансферу технологій у системі Міністерства освіти і науки України. У цілому створення інноваційних структур, особливо бізнес-інкубаторів, в останні роки уповільнилося. Поряд із проблемами з фінансуванням, їхньому подальшому розвитку перешкоджає відсутність відповідної законодавчої й нормативно-правової бази.

Висновки

Сьогодні необхідність вирішення проблем, пов'язаних з інноваційним розвитком економіки України, набуває особливого значення. Та без здійснення державою рішучих кроків і дій у напрямку стимулювання інноваційної діяльності ці питання залишаються невирішеними. Держава як організатор і координатор структурних зрушень має створювати умови для активізації національного науково-технічного потенціалу й інноваційної діяльності, впровадження нових технологічних укладів, подолання розриву між наукою і виробництвом, забезпечення реального трансферу технологій.

Отже, результати наведеного аналізу свідчать, що в Україні необхідно найближчим часом на загальнодержавному й регіональному рівнях здійснити комплекс заходів з організаційно-економічного і правового забезпечення, створення й ефективного стимулювання інноваційних структур, які в інших країнах демонструють позитивні результати щодо реалізації інновацій. Особливої уваги та цільової підтримки з боку держави потребує венчурний бізнес, зокрема створення законодавчого забезпечення та надання податкових стимулів до фінансування інновацій.

Література

1. **Кучма Л.Д.** Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України 2002 року// Урядовий кур'єр, 2002, 4 червня.
2. **Економіка** й організація інноваційної діяльності: Підручник/ За ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 479 с.
3. **Про інноваційну** діяльність: Закон України// Урядовий кур'єр, 2002, 7 серпня.
4. **Наукова** та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2004.
5. **Баляснікова Є.В.** Передумови створення інноваційної моделі розвитку економіки України// Актуальні проблеми економіки, 2004, № 10. – С. 127-134.
6. **Про пріоритетні** напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України// Урядовий кур'єр, 2003, 10 лютого.
7. **Науково-освітній** потенціал нації: погляд у ХХ століття// Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гурій та ін. – К.: Навчальна книга, 2004. – С. 453-458.
8. **Гаман М.** Державна підтримка фінансування інновацій// Економіка України, 2004, № 8. – С. 44-50.

УДК 369.234.336

І.Б. Загорулько – Львівська КА

СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ

Висвітлено поняття терміну "пенсія", котрі трапляються в різних літературних джерелах. Надано інформацію про класифікацію пенсій за різними критеріями. Розглянуто основні принципи функціонування системи пенсійного забезпечення та перелік факторів, котрі впливають на дану систему. Також розглянуто основні функції системи пенсійного забезпечення.

I.B. Zahorulko – Commercial Academy of Lviv

Pension assurance system: notion, principle and function

The notions of the term "pension" which are used in different sources were highlighted in the article. The information about the classifications of pensions according to different criteria is included. The main principles of pension assurance system functioning and the list of factors inference the work of that system were studied. Besides, the main functions of pension assurance system were studied as well.

У Конституції України (ст. 46) зазначено, що "громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.